

УДК 792.57(477173)"20"(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2023-1-17>

Тамара ТЕСЛЕР

кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри естрадного та народного співу, Харківська державна академія культури, Бурсацький узвіз, 4, м. Харків, Україна, 61000

ORCID: 0000-0003-2076-2136

Бібліографічний опис статті: Теслер, Т. (2023). Мюзикл ХХІ століття: тенденції розвитку. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 122–128, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-1-17>

МЮЗИКЛ ХХІ СТОЛІТТЯ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Мета роботи є висвітлення тенденцій розвитку американського і українського мюзиклу в музичній культурі ХХІ століття. **Методологія** дослідження спирається на мистецтвознавчий та аналітичний методи. **Наукова новизна.** У статті розкрито тенденції розвитку мюзиклу як в Америці, так і в Україні. З'ясовано основні причини «відставання» українського мюзиклу в розвитку (порівняно з американським), охарактеризовано жанр мюзиклу, як найпопулярнішого продукту в світовій культурі ХХІ століття. Виокремлено назви американських та українських мюзиклів, які визначають жанрово-стильову ознаку цього жанру.

Висновки. Аналіз теоретичних та практичних аспектів розвитку мюзиклу в світі і безпосередньо в Україні, передбачає постійний процес оновлення цього жанру в сучасному мистецтві. Мюзикл, як масово-видовищний жанр націлений на постійний пошук нових засобів виразності. Це перш за все відображається в необмеженості тематичними, стилістичними та жанровими межами. Сучасний мюзикл пройшов тривалий шлях свого становлення та розвитку. Він продовжує цікавити музикантів, співаків і слухачів у всьому світі, незалежно від національності, соціального статусу тощо. Починаючи з 2000-х років мюзикл прагне бути в ніші масового шоу, його музичні теми виходять за межі театру або кінотеатру. Щоб постійно бути на піку своєї популярності, форма театрального мюзиклу трансформується в форму музичного фільму, розширюючи аудиторію глядача. Для подальшого розвитку і удосконаленню українського мюзиклу не вистачає національного репертуару, економічного підйому нашої країни, зростання матеріальних доходів глядацької аудиторії, яка безпосередньо впливає на динаміку прокату мюзиклу за законами шоу-бізнесу в рамках музичної індустрії. Важливо створити умови для прокату як вітчизняного мюзиклу, так і найкращих зразків світового мюзиклу. Глобалізаційні процеси сучасного світу сприяють розвитку і творчому зв'язку українського мюзиклу з іншими музичними традиціями. Це зумовлює подальший інтерес вітчизняних та зарубіжних музикознавців до цього жанру і становить актуальність дослідження тенденцій розвитку мюзиклу в ХХІ столітті, зокрема українського.

Ключові слова: український мюзикл, театральний жанр, традиції розвитку, вокальне мистецтво, шоу-індустрія.

Tamara TESLER

PhD in Art Studies, Senior Lecturer at the Department of Pop and Folk Singing, Faculty of Music Art, Kharkov State Academy of Culture, 4 Bursatsky uzviz, Kharkov, Ukraine, 61000

ORCID: 0000-0003-2076-2136

To cite this article: Tesler, T. (2023). Miuzykl XXI stolittia: tendentsii rozvytku [Musical of the 21st century: development tendencies]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 122–128, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2023-1-17>

MUSICAL OF THE 21ST CENTURY: DEVELOPMENT TENDENCIES

The purpose of the work is to highlight the tendencies in the development of American and Ukrainian musicals in the musical culture of the 21st century. The research **methodology** is based on art history and analytical methods. **Scientific novelty.** The article reveals the trends in the development of musicals both in America and in Ukraine. The main reasons for the "lag" of the Ukrainian musical in development (compared to the American one) have been clarified, the genre of the musical has been characterized as the most popular product in the world culture of the 21st century. The names of American and Ukrainian musicals, which determine the genre and style characteristic of this genre, have been singled out.

Conclusions. The analysis of theoretical and practical aspects of the development of musicals in the world and directly in Ukraine implies a constant process of updating this genre in modern art. The musical, as a mass-spectacle genre, is aimed at the constant search for new means of expression. This is primarily reflected in the unlimited thematic, stylistic

and genre boundaries. The modern musical has gone through a long way of its formation and development. It continues to interest musicians, singers and listeners all over the world, regardless of nationality, social status, etc. Since the 2000s, the musical has sought to be in the niche of a mass show, its musical themes go beyond the boundaries of theatre or cinema. In order to constantly be at the peak of its popularity, the form of a theatrical musical is transformed into the form of a musical film, thus expanding the audience of the viewer.

For the further development and improvement of the Ukrainian musical, there is not enough of a national repertoire, the economic rise of our country, the growth of the material income of the audience, which directly affects the dynamics of the rental of musicals according to the laws of show business within the music industry. It is important to create conditions for the rental of both domestic musicals and the best examples of world musicals. The globalization processes of the modern world contribute to the development and creative connection of the Ukrainian musical with other musical traditions. This determines the further interest of domestic and foreign musicologists in this genre and makes the study of tendencies in the development of musicals in the 21st century, in particular Ukrainian, relevant.

Key words: *Ukrainian musical, theatre genre, development traditions, vocal art, show industry.*

Актуальність проблеми дослідження.

XXI століття характеризується різноманіттям стилів і жанрів у музичному мистецтві. Кожного року виникають нові тенденції розвитку естрадно-джазового, естрадно-вокального виконавства. Давні музичні жанри і стилі не втрачають своєї актуальності завдяки введенню в свої форми популярних, оригінальних або інноваційних елементів. Такою синкретичною структурою в музиці є мюзикл, який сьогодні перебуває на піку своєї популярності, затребуваності та глядацького попиту.

Новий жанр мюзиклу не випадково з'явився в XX столітті. На той час світ переживав війни, економічні кризи, тектонічні соціальні потрясіння. Мюзикл – втілював надію, його енергетика була настільки сильною, що дійсно була здатна змінити настрої глядачів. Своєрідним каталізатором жанру став джаз. Саме джаз, як явище академізованого «третього пласту» (Конен, 1994) забезпечив необхідні майбутньому жанру нові ритми, гармонію, імпровізацію, музичний інструментарій та танцювальну лексику.

Впродовж тривалого часу мюзикл вважався жанром що не потребує всіляких зусиль для сприйняття. Таке відношення сформувалося ще біля витоків цього особливого жанру в США, де музично-театралізовані вистави створювалися на початку виключно для розважальної публіки. Однак на протязі цілого віку мюзикл поступово відірвався від позначки легкожанровості та помітно еволюціонував.

За останні 20 років з'явилося достатньо наукових досліджень, монографій, дисертацій у галузі музичного мистецтва, які вивчали жанр мюзиклу, його історію розвитку та перспективи. Незважаючи на розмаїття наукових праць дослідників мюзиклу, актуальність вивчення цього роду не згасає. Мюзикл, як і інші стилі

та напрямки естрадного мистецтва, не стоїть на місці, змінюючи свої форми, змістовність, структурність, елементи музичної мови тощо. Тому сьогодні виникає ціла низка питань пов'язаних з мюзиклом, жанром, до якого постійно звертаються і композитори, і виконавці, і науковці, і глядачі, який є найпопулярнішим музичним продуктом. Одним з таких питань дослідження – становлення і тенденції розвитку мюзиклу в Америці і в Україні на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасному музикознавстві, як вітчизняному, так і зарубіжному, питання пов'язані із мюзиклом, стали предметом дослідження починаючи з 80-х років минулого століття. Найбільшу увагу та інтерес до себе (науковців, композиторів, кінокритиків, журналістів) цей жанр привернув останні два десятиріччя. При цьому можна виділити декілька основних груп праць, що присвячуються цьому питанню.

На початку це були невеликі статті аналітичного або оглядового характеру в періодичних виданнях «Музика», «Естрада» (журнали, газети) таких авторів, як Асаркан О., Бедусенко С., Борисполец В., Вінниченко С., Мензелевський С. та інші.

На даний час вітчизняне музикознавство має вже в своєму арсеналі наукові статті, дисертації з приводу вивчення цього питання. Так дослідниця О. Верховенко в своїй дисертації (Верховенко, 2013) розглядає і вивчає переважно виконавський танцювальний аспект в межах жанру; С. Манько висвітлює історію мюзиклу та його місто в соціокультурному просторі України (Манько, 2012). Дослідниця І. Зайцева в своїх статтях розглядає мюзикл з точки зору комерційного музично-театрального продукту і виконавського втілення постанови (Зайцева, 2017).

В зарубіжному музикознавстві та соціології мюзикл як музичний жанр розглядався в контексті масової культури (Т. Адорно, В. Беньямін, Х. Ортега і Гассет). На початку феномен масової музики мав негативні висловлювання в свій бік. Згодом Т. Адорно змінив погляди і в своїй роботі «Філософія нової музики» вперше окреслив специфіку шлягеру, який мислиться представниками шоу-бізнесу як «новація», «нове слово» (Адорно, 2001). Це відображається у джазовій культурі і безпосередньо у мюзиклі. Тільки наприкінці ХХ століття з'явилися теорії в яких була врахована специфіка масової музики в контексті музичної системи взагалі (Г. Ганс, Дж. Ковелті).

Мета дослідження – на підставі аналізу теоретичної та практичної літератури охарактеризувати тенденції розвитку та **трансформації** американського і українського мюзиклу в ХХІ столітті й окреслити перспективи його подальшого розвитку.

Основний матеріал дослідження. Проблема масової культури і її музичної специфіки в музиці вперше виникає в 20-ті – 30-ті роки минулого століття. Одним з перших проблему масової культури в соціоаспекті поставив іспанський дослідник Х. Ортега-і-Гассет, тексти якого, «... відмічені видатними літературними достоїнствами, нав'язують читачам оцінне ставлення до масового як консервативного і “поганого”, що перешкоджає розвитку мистецтва» (Ортега-і-Гассет, 1991, с. 3–4).

Першу більш-менш повноцінну оцінку «легкої музики», яка розглядалася з соціологічних позицій, створив німецький дослідник Т. Адорно. Один з основоположників музичної соціології ХХ століття починає свою лекцію-статтю про легку музику наступними словами (нагадаємо, що цей текст був написаний в 30-тих роках минулого століття): «Поняття легкої музики здається само собою зрозумілим, але саме тому туманне і темне. <...>. Феномен цей стає тоді чимось раз і назавжди даним» (Адорно, 1999, с. 27).

Т. Адорно вперше комплексно підходить до питання про легку музику, відзначаючи, що протиставлення і взаємне розділення двох сфер музичного мистецтва – «високого» і «низького» – має давню історію, що триває з часів античності (там само). Витоки остаточного поділу легкої музики і серйозної музики він

бачить в кінці ХІХ століття, коли легка музика була можлива «... з дотриманням пристойності. А фаза її естетичного занепаду збігається з остаточною і безповоротною відмовою обох сфер одна від одної» (Адорно, 1999, с. 27).

Легка музика формувалася під впливом, з одного боку, таких жанрів масової культури, як оперета і ревію, з іншого боку – у зв'язку з технічним прогресом, який забезпечував необхідне для неї масове поширення тиражування (радіо, потім кіно). Центр у середовищі існування легкої музики поступово зміщується з Європи в Америку, де формується жанр мюзиклу. Якщо в опереті з її «доведеними до блиску» і упакованими в целофан «show» жанр музично-сценічного шоу йде, за висловами Т. Адорно, «лікоть в лікоть з публікою», то мюзикли «переносять на музичний театр технічну обов'язкову, об'єктивну форму кінофільму» (Адорно, 1999, с. 28). Також головною соціо-ознакою легкої музики є «ілюзія природності» (Адорно), на допомогу якої приходять найбільш «природні» музичні жанри побудово-прикладної властивості – пісня і танець, причому в їх нерозривній єдності.

На сьогоднішній день є багато вагомих передумов які докорінно змінюють погляди на мюзикл та сприймають його всерйоз. За останні два десятиріччя було створено багато мюзиклів: «Dancer in the Dark» (2000), «Moulin rouge» (2001), «Чикаго» (2002), «8 жінок» (2002), «Привид опери» (2004), «Демон-перукар» (2007), «Mamma Mia» (2008), «Дев'ять Nine» (2009), «Ла-ла- Ленд» (2016), «Моцарт», «Богемська рапсодія» (2018), «Зірка народилася» (2018), «Король Лев» (2019), «Рокетмен» (2019), «Випускний» (2020), «Аннетт» (2021) тощо.

Витоки мюзиклу лежать в основі бродвейського музично-розважального театру, який в перші роки ХХ століття переживав бурхливий період розквіту та співіснування різних легків жанрів – водевілей та бурлесків, театрів міністрелів та мюзик-холлів, фарсов та ревію. Мюзикл, який на той час почав формуватись увібравши в себе елементи кожного з вищеназваних жанрів, підходив на роль оригінального американського сценічного продукту. Достатньо оригінальну точку зору на походження американського мюзиклу висловлює В. Конен розглядаючи його як «... найбільш повноцінне

відгалуження американської легкожанрової естради» (Конен, 1994).

З моменту свого виникнення мюзикл завжди прагнув бути в ніші масового театралізованого шоу, який розраховував на публіку з широкою палітрою смаків та уподобань. Не можна не погодитися з висловлюванням критика О. Асаркана (у 80-ті роки іммігрував в Америку): «Мюзикл – це новий різновид драматичної вистави, що виникає з інтонацій і ритмів побутової (масової) музичної культури з її поєднанням традиційної пісенності та швидко перехідним новим захопленням» (Асаркан, 1975).

Саме ця боротьба за глядача і визначає правила існування жанру. Грають тільки професійні актори-універсали, які вміють співати, танцювати, виконувати драматичні ролі. Вокал повинен бути тільки живим, фонограма неприпустима. Для завоювання популярності музичні теми повинні звучати не тільки в стінах театру. Чим більше інтерпретацій, шлягерних інваріантів, тим більше буде аудиторія глядачів та слухачів. І дійсно, майже у всіх мюзиклах музичні вокальні теми так прописані і збудовані по формі, що можуть мати абсолютно своє самостійне концертне життя, наприклад *Nature boy*, *Lady Marmalade* («Мулен Руж»), *The naming of cats* («Кішки»), *All the jazz*, *Love is a crime* «Чикаго», *Shallow, I'll never love again* «Зірка народилася», *You haven't seen the last of me*, *Bound to you*, *Welcom to Burltsque* («Бурлеск») тощо.

Саме з прем'єри «Оклахома» в березні 1943 року починається історія мюзиклу як нового оригінального музично-сценічного жанру. Не дивлячись на те, що автори свою постанову назвали як музична комедія, критики та публіка сприйняли її цілковито новим жанром, де пов'язані музичне, драматичне, вокальне, хореографічне та пластичне мистецтва. Це стало початком нової ери музичного театру. Так само і зараз мюзикл є одним із складних музично-театральних жанрів, в якому в той чи іншій мірі знайшли своє відображення майже всі види сценічного мистецтва. Звідси такі характерні особливості як широкість жанрового діапазону – від драми до комедії, рівноправність музики, танців та розмовних діалогів.

Жанр мюзиклу може бути не тільки комедією, а й драмою – порушувати серйозні драматичні питання. Сюжетною основою мюзиклів

стали видатні твори класиків та сучасних авторів, з широким жанровим діапазоном проблематики – В. Гюго, Діккенса, Ф. Достоевського, Є. Євтушенка, М. Сервантеса, В. Шекспіра, Б. Шоу, С. Шолом-Алейхема та багатьох інших, так званий стиль *кросове* (Бутмен, 2010). Характерною рисою також є і відкритість до найрізноманітніших стилістичних явищ і музичних напрямів. Сучасний мюзикл містить в собі і джаз, і рок, і диско і навіть поп-музику. Однак бродвейський мюзикл перш за все асоціюється з біг-бендом, свінговим ритмом, сучасними танцями та масовими вокально-хореографічними сценами. Яскравими прикладами є мюзикли «Кабаре» і «Чикаго» Джона Кандера, «Бурлеск» режисера Стіва Ентіна тощо.

Треба зазначити і той факт, що багато мюзиклів мають постанови не тільки в театрі, а і знімаються у форматі музичного фільму. Історик кіно С. Мензелевський в своїй статті позначає, що «... з історичної точки зору кіномюзикл – це продукт американської масової культури і звукового голлівудського кіно, зокрема» (Мензелевський, 2019). Стосовно структурної лінії – мюзикл є комбінацією сюжетних перипетій, а взагалі, видовищних музичних, пісенних та танцювальних номерів. На думку дослідниці А. Комлікової відмінності жанру мюзиклу від інших криються у «... багатогранності та всеохоплюваності слова мюзикл» (Комлікова, 2016). Дуже часто, особливо, в публіцистичних виданнях його використовують у широкому значенні, маючи на увазі, за поясненням дослідниці, – «... будь-яку сучасну музичну виставу» (там само).

На відміну від класичного кіно, мюзикл має свою сюжетну організацію. Мотивовані дієства, багатогранні характери головних героїв змінюються серією видовищних естрадних номерів. Автор лібрето до рок-опери «Біла ворона» Ю. Рибчинський наголошує, що «... в мюзиклі музичні номери ніби злиті, будуючи об'єднаними спільним малюнком» (Рибчинський, 1993). Це ставить мюзикл в один ряд з розважальними жанрами. В ньому головні герої та інші персонажі раптово починають співати про свої почуття або танцювати. Це і є конкретне жанрове кіно з властивою йому логікою і візуальною організацією глядача. Основою сюжету кіно-мюзиклу частіше є постановка мюзиклу театального.

XXI століття для мюзиклів можна вважати цілком успішним починаючи з «Мулен Руж», «8 жінок» (2001), потім «Чикаго» (2002), «Мамма Міа» (2008), «Величний шрумен» (2017), «Богемська рапсодія» (2018) і наостанок «Тік-Так Бум» (2021). Як правило, перед Новим роком виходить один мюзикл, до речі цю традицію запозичив і наш український кінематограф. Цей жанр став чимось більшим: мюзикли показують на відкриття кінофестивалів, після *Broadway theater* їх адаптують в музичні фільми, створюють рімейки (так, наприклад в 2021 році вийшов довгоочікуваний рімейк «Вестсайдська історія» від Стівена Спілберга).

Український мюзикл та українські майданчики, на яких проходять вистави, мають свій власний шлях проб і помилок. Не дивлячись на те, що свого часу продюсери Бродвея та Вест-Енда вивели в бренд цей жанр та довели його до блискучої феєрії, український мюзикл має свої ознаки. Є помилкова думка продюсерів та режисерів, якщо вмієш співати – співай, вмієш танцювати – танцюй. І більшість театрів, що столичні, що регіональні, так собі й уявляють. Однак, певну історію успіху мюзикл в країні має, як з точки зору музичного матеріалу так і самої режисерської постанови.

Український автор інтернет-проекту «Театральна рибалка» С. Винниченко у своїй статті «Бум мюзиклів в Україні. Які вистави варто побачити» зазначає, що «... справжнім екскурсом у мюзикло-сторію можна розглядати постановку “XX століття. Найкраще”, яку презентували влітку 2020 року у Харківському театрі “БаЗа” (режисер Володимир Какурін). Робота увібрала в себе 30 суперхітів з історії жанру, сплетена за допомоги безпосередніх оповідей музикального Оле-Лукойє у виконанні Ігоря Галенка. Сама ж вистава на дві дії – це музичний каскад з 11 непересічних голосів, акомпанемент естрадного оркестру театру, світлове та музичне шоу на сцені Палацу студентів Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого» (Винниченко, 2021).

Найбільш широкий вибір мюзиклів відбувається, традиційно, на сцені Київського театру оперети. За словами С. Винниченка, «...сам насолодився та щиро раджу “Сімейку Адамсів” у постановці режисера з Литви Кестутіса Стасіса Якштаса. Канонічний сюжет у жвавому та динамічному виконанні – глядачі досить

швидко якщо не підспівують “інфернальний” родині, то щонайменше підклацують пальцями в такт лейтмотиву» (Винниченко, 2021). Також автор статті називає такі мюзикли, як «Доріан Грей» у постановці Вадима Прокопенка, «Біла ворона» (вірші Ю. Рибчинського, музика Г. Татаренка, режисер М. Голенко), «Амадеус» – пушкінська історія «Моцарта і Сальєрі» (режисер М. Голенко), «Шинель» (постановка А. Білосуса), «Гоголь» – у форматі рок-опери, в основу лягла п'єса М. Кропивницького, створена за мотивами повісті «Вій» (режисер Є. Курман, 2020) тощо.

Розквіт мюзиклу в Україні припадає на початок XXI століття. Для українських глядачів були представлені мюзикли «Снігова королева» (2003 р.), «Сорочинський ярмарок» (2004 р.), «Алі-баба і 40 розбійників» (2005 р.), «Червона шапочка» (2008 р.), «Як козаки ...» (2009 р.), «Новорічні Свати» (2010 р.), «Дуже новорічне кіно, або Ніч у музеї» (2007 р.), «За двома зайцями» (2003 р.), «Новорічні пісні Прекрасної няньки» (2008 р.). Справедливо зазначити, що заявлені як суто українські проекти не обійшлися без російських виконавців – запрошених (зазвичай) на головні ролі (Бойко, 2017). Лише в одному із перелічених мюзиклів «Дуже новорічне кіно, або Ніч у музеї» акторська трупа складається майже з українських різножанрових артистів: Верка Сердючка, група «НеАнгели», В. Зеленський, Н. Могилевська, О. Пономарьов, В. Гришко.

Події, які почалися в Україні з 2014 року і на даний 2023 рік вплинули на постанови і виробництво мюзиклів. Але на зважаючи на трагічні обставини та спрямованість цього жанру на суспільний попит, стає запорукою вдалої сценічної долі вітчизняних проектів. Зусиллями українських продюсерів, співаків та акторів відбулися вистави «Аліса у задзеркаллі на льоду», «Різдвяне 3D-шоу “Вартові мрій”», новорічне шоу «Опера на льоду», «Новорічні пригоди Сніговика», казкове новорічне шоу «Neverland» (2017–2018 рр).

Виклики сьогодення спонукають українських авторів відроджувати національні традиції, звертатися до сюжетів з нашої історії, писати свої твори рідною мовою, використовувати пласти українського музичного фольклору та українську інтонаційну лексику, підвищувати соціальний попит сучасного гля-

дача. В майбутньому це буде сприяти подальшому розвитку й удосконаленню вітчизняного жанру мюзиклу і взагалі музичній культурі України.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Стилістичні особливості мюзиклу досить є предметом комплексного музикознавчого дослідження не зважаючи на значну кількість наукових статей, публікацій в журналах, рецензій тощо. Його популярність із року в рік спонукає композиторів звертатись до цього жанру. Отже перспективи подальшого дослідження однозначні, тому що театральнокінематографічна колекція мюзиклів постійно поповнюється і претендує на її вивчення.

Мюзикл легітимував свою цінність як жанр і затвердив свій статус у вже існуючій масовій культурі та мистецтві, де раніше укоренив свою традицію в різних формах популярних розваг.

Протягом всієї історії жанру особливе значення для його існування та розповсюдження є шоу-бізнес і технічні новації (наприклад мікрофон, акустична апаратура тощо). Однією з ознак мюзиклу стає зміст літературного тексту, який впливає на характер музичних номерів, хореографії, музичного аранжування.

Стрімке розповсюдження мюзиклу в західній культурі кінця ХХ–ХХІ століття вплинуло на розвиток українського мюзиклу, який нагадує більш драматичну виставу з достатньою вагою музичного матеріалу, вокальних номерів, музичного супроводу тощо.

Орієнтація на розважальність, професіоналізм акторської гри, яскравість музичних номерів та хореографії, сюжетність лірико-драматичних ліній, залишається основним критерієм мюзиклу, як видовищного жанру «бродвейської системи» вбудованого в шоу-бізнес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адорно Т. В. Легкая музыка / Теодор В. Адорно // Избранное: социология музыки / Теодорно В. Адорно. – 1999. – С. 27–41.
2. Адорно Т. В. Философия новой музыки / Теодор В. Адорно; [пер. с нем. Б. Скуратова]. – Логос, 2001. – 343 с.
3. Асаркан А. «О мюзикле». Режим доступа: <https://stengazeta.net/?p=10003271/>
4. Бойко О. До питання дослідження мюзиклу. Режим доступу: [<https://www.culturology.academy> > KD12_Boiko].
5. Бутман И. «О кроссовере». Режим доступа: URL: <http://obsessed-wsound.livejournal.com/10561.html>. Верховенко О. А. Танцювальна складова мюзиклу другої половини ХХ–ХХІ століття: автореф. дис. кандидата мистецтвознавства / О. А. Верховенко; Київ. нац. ун-т культури і мистец. – К., 2013. – с. 16.
6. Верховенко О. А. Танцювальна складова мюзиклу другої половини ХХ–ХХІ століття: автореф. дис. кандидата мистецтвознавства / О. А. Верховенко; Київ. нац. ун-т культури і мистец. К., 2013. С. 16.
7. Вінниченко С. «Для Gazeta.ua» Режим доступу: <https://gazeta.ua/ru/blog/56247/bum-myuzikliv-v-ukrayini-aki-vistavi-varto-pobachiti/>. – Назва з екрану.
8. Зайцева І. Є. Мюзикл і рок-опера як поліфункціональні мистецькі жанри // *Молодий вчений*: зб. наук. пр. Київ: Київськ. нац. унів. культури і мистецтв, 2017. С. 543–548.
9. Комлікова А. В. Українська рок-опера: традиції та аспекти розвитку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 // НМАУ ім. Чайковського. – Київ, 2016.
10. Конен В. Д. Третий пласт: новые масс. жанры в музыке XX в. / В. Д. Конен – М. : Музыка, 1994. – 160 с.
11. Манько С.Б. Мюзикли і рок-опери в українському соціокультурному просторі / С. Б. Манько // *Культура України*: Зб. наук. праць за ред. В. М. Шейко /Харківська держ. акад. культури. – Харків, 2012. – Вип. 39. – С. 268–276.
12. Мензелевський С. «Спеціально для УП. Жизнь». – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/17/236071/>. – Назва з екрану.
13. Ортега- и Гассет Х. ”Дегуманизация искусства” и другие работы : сборник : пер. С исп. / Хосе Ортега и Гассет. – М. : Радуга, 1991. – 639 с. – (Антология литературно-эстетической мысли).
14. Рибчинський Ю. Рок-опера: молодша сестра мюзиклу // *Музика*. – 1993. – №5. – С. 26–27.

REFERENCES:

1. Adorno, T.V. (1999). Light music [Light music]. Selected: sociology of music. St. Petersburg:
2. Adorno, T. V. (2001). Philosophy of new music [Philosophy of new music]. (B. Skuratova, Trans). Logos
3. Asarkan, A. «About the musical» [Asarkan, A. «About the musical»]. (n.d.). stengazeta.net. Retrieved from <https://stengazeta.net/?p=10003271/>

4. Boyko, O. «To the question of musical research» [Boyko, O. «To the question of musical research»]. (n.d.). cultur-ology.academy. Retrieved from <https://www.culturology.academy> > KD12_Boiko/ [in Ukrainian].
5. Butman, I. «About the crossover». [Butman, I. «About the crossover».] (n.d.). obsessed-wsound.livejournal.com. Retrieved from <http://obsessed-wsound.livejournal.com/10561.html/>
6. Verkhovenko, O. A. (2013). The dance component of the musical of the second half of the 20th – 21st centuries [The dance component of the musical of the second half of the 20th – 21st centuries]. Candidate of art history. Kyiv: KyivNUCA [in Ukrainian].
7. Vinnychenko, S. For Gazeta.ua [Vinnychenko, S. For Gazeta.ua]. (n.d.) [gazeta.ua.ru.blog](https://gazeta.ua/ru/blog/56247/bum-myuzikliv-v-ukrayini-aki-vistavi-var-to-pobachiti/) Retrieved from <https://gazeta.ua/ru/blog/56247/bum-myuzikliv-v-ukrayini-aki-vistavi-var-to-pobachiti/> [in Ukrainian].
8. Zaitseva, I. Ye. (2017). Musical and rock opera as multifunctional artistic genres [Musical and rock opera as multifunctional artistic genres]. Young scientist: coll. of scientific articles (pp. 543–548). Kyiv: KyivNUCA [in Ukrainian].
9. Komlikova, A. V. Ukrainian rock opera: traditions and aspects of development [Ukrainian rock opera: traditions and aspects of development]. Candidate of art history. Kyiv: KyivNMAU named after I.P. Tchaikovsky [in Ukrainian].
10. Konen, V. D. (1994). The third layer: new mass genres in music of the 20th century [The third layer: new mass genres in music of the 20th century]. Music
11. Manko, S.B. (2012). Musicals and rock operas in the Ukrainian socio-cultural space [Musicals and rock operas in the Ukrainian socio-cultural space] B. M. Sheyko (Eds.), Culture of Ukraine: Collection of scientific works edited by (Issue 39), (pp. 268–276). Kharkiv: KharSAC [in Ukrainian].
12. Menzelevsky, S. Specially for UP. Life [Menzelevsky, S. Specially for UP. Life]. (n.d.) [life.pravda.com.ua.columns](https://life.pravda.com.ua/columns) Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/17/236071/> [in Ukrainian].
13. Ortega- y Gasset, H. (1991). "Dehumanization of art" and other works ["Dehumanization of art" and other works]. translated (from Spanish, Trans). Raduga (Anthology of literary and aesthetic thinking)
14. Rybchynsky, Yu. (1993). Rock opera: the younger sister of the musical [Rock opera: the younger sister of the musical]. Music – Music, 5, 26–27 [in Ukrainian].